

NHẬP MÔN LẬP TRÌNH

Đặng Bình Phương
dbphuong@fit.hcmuns.edu.vn

CÁC KỸ THUẬT THAO TÁC TRÊN BIT

1

Nội dung

1

Các toán tử logic

2

Các toán tử dịch bit

3

Các ứng dụng

4

Bài tập

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

2

Đơn vị đo thông tin

- ❖ Hai trạng thái tắt-0 và mở-1 (nhị phân).
- ❖ Ký số nhị phân (Binary Digit) – bit
- ❖ bit - Đơn vị chứa thông tin nhỏ nhất.
- ❖ Các đơn vị đo thông tin lớn hơn:

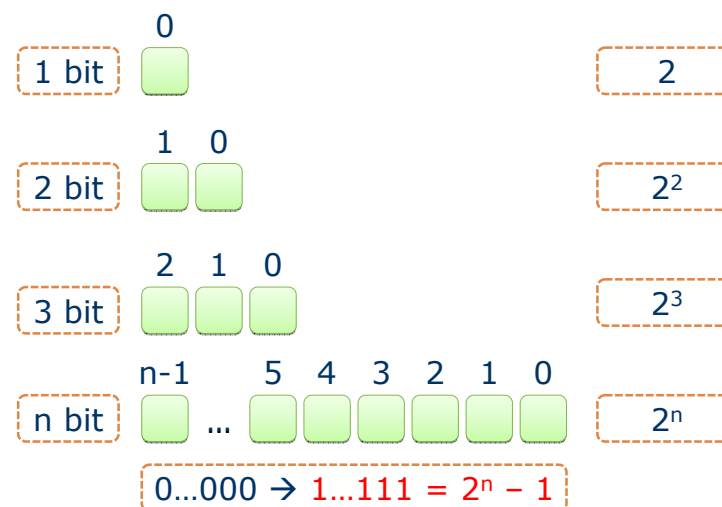
Tên gọi	Ký hiệu	Giá trị
Byte	B	8 bit
KiloByte	KB	2^{10} B = 1024 Byte
MegaByte	MB	2^{10} KB = 2^{20} Byte
GigaByte	GB	2^{10} MB = 2^{30} Byte
TeraByte	TB	2^{10} GB = 2^{40} Byte
PentaByte	PB	2^{10} TB = 2^{50} Byte

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

3

Đơn vị đo thông tin

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

4

Biểu diễn thông tin trong MTĐT

❖ Đặc điểm

- Được lưu trong các thanh ghi hoặc trong các ô nhớ. Thanh ghi hoặc ô nhớ có kích thước 1 byte (8 bit) hoặc 1 word (16 bit).
- Biểu diễn số nguyên không dấu, số nguyên có dấu, số thực và ký tự.

❖ Hai loại bit đặc biệt

- msb** (most significant bit): bit nặng nhất (bit n)
- lsb** (least significant bit): bit nhẹ nhất (bit 0)

Biểu diễn số nguyên không dấu

❖ Đặc điểm

- Biểu diễn các đại lượng **luôn dương**.
- Ví dụ: chiều cao, cân nặng, mã ASCII...
- Tất cả bit được sử dụng để biểu diễn giá trị.
- Số nguyên không dấu 1 byte lớn nhất là $1111\ 1111_2 = 2^8 - 1 = 255_{10}$.
- Số nguyên không dấu 1 word lớn nhất là $1111\ 1111\ 1111\ 1111_2 = 2^{16} - 1 = 65535_{10}$.
- Tùy nhu cầu có thể sử dụng số 2, 3... word.
- lsb = 1** thì số đó là số lẻ.

Biểu diễn số nguyên có dấu

❖ Đặc điểm

- Lưu các số **dương hoặc âm**.
- Bit **msb** dùng để **biểu diễn dấu**
 - msb = 0 biểu diễn số dương. VD: 0101 0011
 - msb = 1 biểu diễn số âm. VD: 1101 0011
- Trong máy tính, **số âm được biểu diễn ở dạng số bù 2**.

Số bù 1 và số bù 2

Số 5 (byte)	0	0	0	0	0	1	0	1
Số bù 1 của 5	1	1	1	1	1	0	1	0
								1
Số bù 2 của 5	1	1	1	1	1	0	1	1
+ Số 5	0	0	0	0	0	1	0	1
Kết quả	1	0	0	0	0	0	0	0

Biểu diễn số nguyên có dấu

❖ Nhận xét

- Số bù 2 của x cộng với x là một dãy toàn bit 0 (không tính bit 1 cao nhất do vượt quá phạm vi lưu trữ). Do đó số bù 2 của x chính là giá trị âm của x hay $-x$.
- Đổi số thập phân âm -5 sang nhị phân?
 - Đổi 5 sang nhị phân rồi lấy số bù 2 của nó.
- Thực hiện phép toán $a - b$?
 - $a - b = a + (-b)$ => Cộng với số bù 2 của b.

Tính giá trị có dấu và không dấu

❖ Tính giá trị không dấu và có dấu của 1 số?

- Ví dụ số word (16 bit): 1100 1100 1111 0000
- Số nguyên không dấu ?
 - Tất cả 16 bit lưu giá trị.
 - => giá trị là 52464.
- Số nguyên có dấu ?
 - Bit msb = 1 do đó số này là số âm.
 - => độ lớn là giá trị của số bù 2.
 - Số bù 2 = 0011 0011 0001 0000 = 13072.
 - => giá trị là -13072.

Tính giá trị có dấu và không dấu

❖ Bảng giá trị số không dấu/có dấu (byte & word)

msb = 0

HEX	Không dấu	Có dấu
00	0	0
01	1	1
02	2	2
...
...
7E	126	126
7F	127	127

msb = 1

HEX	Không dấu	Có dấu
80	128	-128
81	129	-127
...
...
FE	254	-2
FF	255	-1

msb = 0

HEX	Không dấu	Có dấu
0000	0	0
0001	1	1
0002	2	2
...
...
7FFE	32766	32766
7FFF	32767	32767

msb = 1

HEX	Không dấu	Có dấu
8000	32768	-32768
8001	32769	-32767
...
...
FFFE	65534	-2
FFFF	65535	-1

Tính giá trị có dấu và không dấu

❖ Nhận xét

- msb=0 → giá trị có dấu bằng giá trị không dấu.
- msb=1 → thì giá trị có dấu bằng giá trị không dấu trừ $2^8=256$ (byte) hay $2^{16}=65536$ (word).

❖ Tính giá trị không dấu và có dấu của 1 số?

- Ví dụ số word (16 bit): 1100 1100 1111 0000
- Giá trị không dấu là 52464.
- Giá trị có dấu: vì bit msb = 1 nên giá trị có dấu bằng $52464 - 65536 = -13072$.

Các toán tử trên bit

❖ Toán tử & (and)

&	0	1
0	0	0
1	0	1

❖ Ví dụ

▪ int x = 2912, y = 1706, z = x & y;

	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
x	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0
y	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0
z	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

13

Các toán tử trên bit

❖ Toán tử | (or)

	0	1
0	0	1
1	1	1

❖ Ví dụ

▪ int x = 2912, y = 1706, z = x | y;

	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
x	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0
y	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0
z	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

14

Các toán tử trên bit

❖ Toán tử ^ (xor)

^	0	1
0	0	1
1	1	0

❖ Ví dụ

▪ int x = 2912, y = 1706, z = x ^ y;

	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
x	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0
y	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0
z	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	0	0	1	0	1	0

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

15

Các toán tử trên bit

❖ Toán tử ~ (not)

~	0	1
	1	0

❖ Ví dụ

▪ int x = 2912, z = ~x;

	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
x	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0
z	1	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

16

Các toán tử trên bit

❖ Toán tử \ll n (shift left)

- Dịch các bit sang trái n vị trí.
- Các bit vượt quá phạm vi lưu trữ sẽ mất.
- Tự động thêm bit 0 vào cuối dãy bit.

❖ Ví dụ

- `int x = 2912, z = x << 2;`

Các toán tử trên bit

❖ Toán tử \gg n (shift right)

- Dịch các bit sang phải n vị trí.
- Các bit vượt quá phạm vi lưu trữ sẽ mất.
- Giữ lại bit nặng nhất (msb) \Leftrightarrow dấu của số

❖ Ví dụ

- `int x = 2912, z = x >> 2;`

msb 0

Các toán tử trên bit

❖ Lưu ý

- Không được nhầm lẫn các toán tử trên bit (&, |, ~) với các toán tử kết hợp (&&, ||, !)
- Các toán tử gộp: `&=` `|=` `^=` `<<=` `>>=`
- Máy tính làm việc trên bit nên các thao tác trên hệ nhị phân sẽ nhanh hơn rất nhiều so với hệ khác.
- Phải luôn nhớ độ dài của dãy bit đang làm việc (8bit, 16bit, 32bit, 64bit, ...)

Ứng dụng trên số nguyên

❖ Ứng dụng của các toán tử &, |, ^, ~

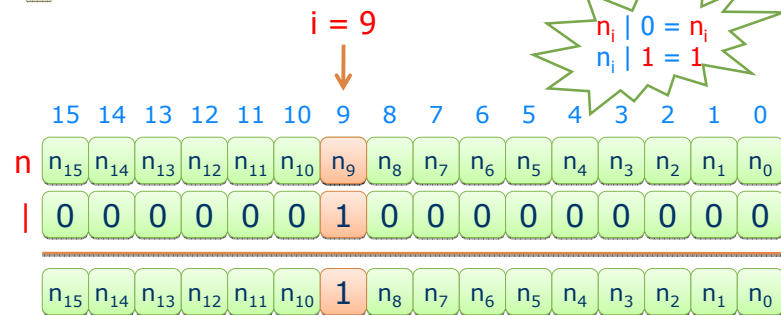
- Bật bit thứ i của biến n (onbit)
- Tắt bit thứ i của biến n (offbit)
- Lấy giá trị của bit thứ i của biến n (getbit)
- Gán giá trị 0 cho biến n (setzero)

❖ Ứng dụng của các toán tử dịch bit \ll và \gg

- Nhân n với 2^i (mul2pow)
- Chia n với 2^i (div2pow)

Bật bit thứ i của biến n

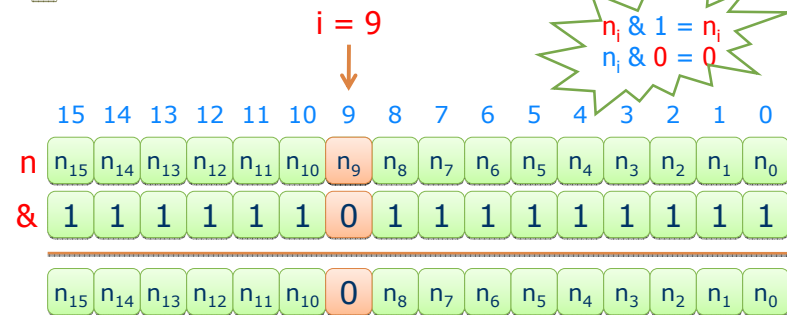
```
void onbit(int &n, int i)
{
    n = n | (0x1 << i);
}
```

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

21

Tắt bit thứ i của biến n

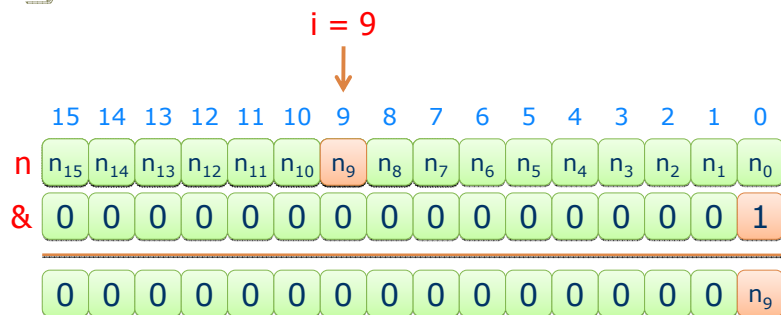
```
void offbit(int &n, int i)
{
    n = n & ~(0x1 << i);
}
```

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

22

Lấy giá trị bit thứ i của biến n

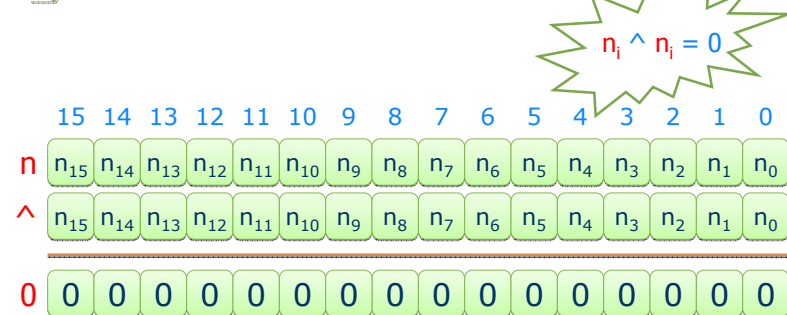
```
int getbit(int n, int i)
{
    return (n >> i) & 0x1;
}
```

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

23

Gán giá trị 0 cho biến n


```
void setzero(int &n)
{
    n = n ^ n;
}
```

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

24

Nhân n với 2^i

❖ Đặc điểm toán tử $<<$

- $n = \sum(n_j 2^j)$ với $j \in [0, k]$ (k là chỉ số bit **msb**)
- Dịch trái i bit \rightarrow số mũ mỗi ký số tăng thêm i
- $\rightarrow n << i = \sum(n_j 2^{j+i}) = 2^i \sum(n_j 2^j) = 2^i n$
- Vậy, dịch trái i bit \Leftrightarrow nhân với 2^i

```
int mul2powi(int n, int i)
{
    return n << i;
}
```

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

25

Chia n với 2^i

❖ Đặc điểm toán tử $>>$

- $n = \sum(n_j 2^j)$ với $j \in [0, k]$ (k là chỉ số bit **msb**)
- Dịch phải i bit \rightarrow số mũ mỗi ký số giảm đi i
- $\rightarrow n >> i = \sum(n_j 2^{j-i}) = 2^{-i} \sum(n_j 2^j) = 2^{-i} n = n/2^i$
- Vậy, dịch phải i bit \Leftrightarrow chia cho 2^i

```
int div2powi(int n, int i)
{
    return n >> i;
}
```

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

26

Bài tập thực hành

- ❖ **Bài 1:** Viết hàm thực hiện các thao tác trên bit.
- ❖ **Bài 2:** Viết **bitcount** đếm số lượng bit 1 của một số nguyên dương n.
- ❖ **Bài 3:** Cho mảng a gồm n số nguyên khác nhau. Viết hàm liệt kê các tổ hợp 1, 2, ..., n phần tử của số nguyên đó (không cần theo thứ tự)
Ví dụ, $n = 3$, mảng $a = \{1, 2, 3\}$
 $\rightarrow \{1\}, \{2\}, \{3\}, \{1, 2\}, \{1, 3\}, \{2, 3\}, \{1, 2, 3\}$
- ❖ **Bài 4:** Giống bài 3 nhưng chỉ liệt kê các **tổ hợp k phần tử** ($1 \leq k \leq n$)

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

27

Bài tập thực hành

- ❖ **Bài 5:** Viết hàm **RotateLeft**(n, i) thực hiện thao tác “xoay” các bit của n (kô dấu) sang trái i vị trí và các bit bị mất sẽ được đưa vào cuối dãy bit.

Ví dụ

- $\text{int } n = 291282; n = \text{RotateLeft}(n, 2);$

15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0
 ??? 0 1 1 1 0 0 0 1 1 1 0 0 0 0 1 0

- ❖ **Bài 6:** Tương tự bài 2 nhưng viết hàm **RotateRight**(n, i) để xoay bit sang phải.

NMLT - Các kỹ thuật thao tác trên bit

28

	a	b	c					
0	0	0	0	{			}	
1	0	0	1	{		c	}	
2	0	1	0	{	b		}	
3	0	1	1	{	b	c	}	
4	1	0	0	{	a		}	
5	1	0	1	{	a		c	}
6	1	1	0	{	a	b		}
7	1	1	1	{	a	b	c	}